

FRÅGA 7

RICHARD FLANAGAN

Fråga 7

ÖVERSÄTTNING AV NICLAS HVAL

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

TIDIGARE UTGIVNING PÅ ANNAT FÖRLAG

Goulds bok om fiskar, 2004

Den smala vägen mot norr, 2016

Citatet ur H. G. Wells *Världarnas krig* på sidan 237 är hämtat ur Gertrud Hallvigs översättning, Stockholm: Natur och Kultur, 1952.

Citaten ur H. G. Wells *Hur världen blev fri* är med något enstaka undantag, på grund av hänsyn till den omgivande texten, hämtade ur Otto Lundhs översättning, Stockholm: Norstedt, 1918.

Citaten ur Kurt Vonneguts *Vaggan* är hämtade ur Olov Jonasons översättning, Stockholm: Pan/Norstedt, 1974.

Alla andra citat är översatta från engelskan av Niclas Hval.

Albert Bonniers Förlag

Box 3159, 103 63 Stockholm

www.albertbonniersforlag.se

info@albertbonniers.se

ISBN 978-91-0-080947-8

COPYRIGHT © Richard Flanagan, 2023

ORIGINALET'S TITEL Question 7

ÖVERSÄTTNING Niclas Hval

OMSLAG Adam Laszczuk, Penguin Random House Australia, bearbetning av Ingrediensen AB. Omslagsdesignen är baserad på en målning av Dan Levenson.

FÖRSTA TRYCKNINGEN

TRYCK ScandBook, EU 2025

Australian Government

This project has been assisted by the Australian Government through Creative Australia, its principal arts investment and advisory body.

Till Phil Cullen

Författaren har inte begåvat det föreliggande alstret
med vetskapen om huruvida det är ett historiskt,
självbiografiskt, geografiskt, tragiskt, romantiskt,
kalendariskt, melodramatiskt eller fantastiskt verk.
Kanske är det ett otal ting, kanske inte. Frågan är
ställd, men var finns svaret?

– HOBART TOWN MERCURY, i en recension av
Moby-Dick 1851.

Nej, det här är inte piano. Det här är att drömma.

– DUKE ELLINGTON

ETT

1

Under vintern 2012 besökte jag, mot bättre vetande och av orsaker som inte helt hade med skrivandet att göra – även om jag påstod det – och som inte ens nu är tydliga för mig, platsen för Ohamalägret i Japan där min pappa en gång varit internerad. Det var en mycket kall, bitter dag och järnhimlen kastade en olycksbådande lyster över innanhavet som dolde de djupa gångarna i en kolgruva där pappa hade varit slavarbetare.

Inget fanns kvar.

Även om jag egentligen inte hade lust med det togs jag till ett museum i trakten där en mycket hjälpsam kvinna letade fram otaliga foton som kunde visa kolgruvans historia i detalj ända från början av nittonhundratalet – dess tillväxt, dess processer, dess japanska arbetare.

Det fanns inga fotografier av slavarbetare.

Kvinnan var vänlig och, som man säger, *ett ymnighetshorn av kunskap* när det gällde traktens historia. Hon hade aldrig hört talas om något slavarbete vid Ohamakolgruvan. Det var som om det aldrig hade hänt, som om ingen någonsin hade blivit slagen eller dödad eller tvingats stå naken i snön tills de dog. Jag minns

kvinnans överseende leende: ett leende som ömkade mig för att jag trodde att det någonsin hade förekommit slavarbete vid Ohamakolgruvan.

2

Ibland undrar jag varför vi ständigt återvänder till början – varför vi letar efter en tråd att dra i som kan repa upp hela den väv vi kallar livet, i hopp om att det bakom den går att hitta sanningen om *varför*.

Men det finns ingen sanning. *Varför* är det enda som finns. Och när vi tittar närmare ser vi att det bakom detta *varför* finns ytterligare en väv.

Och bakom den en väv till, och en till, tills vi når fram till glömskan.

3

Klockan 08.15 den 6 augusti 1945, 31 000 fot ovanför Hiroshima, drog bombfällaren major Thomas Ferebee i en spak och sa "*Bomb away!*", och fyrtiotre sekunder senare dog 60 000 människor medan min pappa, som var en i det närmaste naken slavarbetare som varit krigsfånge i fyra år, och befann sig tretton mil söderut, fortsatte med sin förkrossande tunga uppgift att skjuta stenfyllda vagnar uppför långa mörka gångar under Japanska innanhavet.

Nedbruten, sjuk och med en kropp och en vilja som var nära att knäckas var det enda han visste att om några månader när vinterkylan återvände skulle han inte lyckas härda ut längre, utan dö. Han var helt omedveten om att han nu skulle få leva. När pappa tog sig fram genom den dystra gruvgången vars mörker bara ställvis punkterades av svaga glödlampor, kommenterade en annan tasmansk krigsfånge att stället såg ut som hans hemstad Penguin en fredagskväll.

4

Vid ingången till gruvområdet, där pappa och hans medfångar en gång fick springa gatlopp mellan vakterna som slog dem när de passerade, stod nu ett kärlekshotell. Det fanns ingen minnesplakett, ingen skylt, inga bevis, med andra ord, på att vad som än hade hänt för länge sedan någonsin hade hänt. Det fanns en del neonskyltar. Det fanns ett etablissemang som medverkade till snabba opportunistiska sexhandlingar i minimala rum som medgav sexuell tillfredsställelse men avsiktligt inte mycket annat. Det som fanns kvar, eller snarare det som existerade, var endast njutningens glömska i någon annans armar – samma glömska som på en och samma gång förebådar och förnekar döden. Som om behovet att glömma är lika starkt som behovet att minnas. Kanske starkare.

Och efter glömskan? Då återvänder vi till de historier vi kallar minnen, förbryllade, främmande för den pågående skapelse som är våra liv.

5

Bredvid mig den bittra dagen stod en åldrad japansk man, mr Sato. Han var mycket liten och skör, prydligt klädd i blazer och finbyxor vars manschetter och slag var för långa, troligen, tänkte jag, för att han under årens lopp hade krympt. Han bar tunna vita bomullshandskar, och när han pekade ut någon sedan länge försvunnen del av lägret och gruvan nedanför, var det enda jag kunde se en lös tråd som dinglade från handskens mudd. Jag minns inte hans skor.

Mr Sato nådde mig till bröstet. Han levde för och vårdade en dotter som, enligt tolken, var svårt handikappad. Mr Sato hade en gång i tiden varit vakt i Ohamalägret. Han visade mig var barackerna hade stått, gården uppe på kullen, gruvängången längre nedåt backen, åt havet till.

Framför oss hade vi, till min förlägenhet och outtalade ilska, ett tv-team och flera fotografer från lokaltidningarna. Jag hade fått gå via en hel rad kontakter för att få komma till gruvan, och på något sätt hade kommunstyret blivit inblandat. Utan min vetskap hade de bett pressen följa med. Tv-teamet och tidningsreportrarna ville ha en enda sak: att mr Sato och jag omfamnade varandra, en

bild som förmedlade förlåtelse, förståelse, att tiden läker alla sår. Det skulle vara en lögn, det visste jag. Det var inte upp till mig att förlåta.

Läker tiden alla sår? Tiden läker inte alltid. Tiden ger ärr. Mr Satos behandskade hand höjdes, den pekade, den kalla världen nedanför delades itu av en tråd som höll på att repas upp.

6

Tidigare den dagen hade jag träffat en grupp äldre bybor som hade varit barn under kriget. Jag hade inte velat träffa dem. Jag kände mig – hur ska jag uttrycka detta? – skamsen. Skamkänslorna berodde kanske på att min återkomst kunde tolkas som hämnd eller vrede. Men jag visste inte vad min återkomst var. De hade varit barn och jag hade ännu inte funnits. Jag kände mig, kort sagt, inte jämbördig med dem och deras liv. Kanske skämdes jag, på något vis, för att vara min fars son som utgick från att deras historia också kunde vara min. Jag oroade mig för att jag kanske sågs som en ovälkommen gäst, ett spöke som betraktade scenen för ett olöst brott som det hade varit inblandat i. Men vems spöke? – den mördades, mördarens eller vittnets, eller alla tre?

Eftersom det var ett möte som ordnats av andra visste jag inte om jag kunde ställa in utan att väcka anstöt. De gamla byborna var vänliga och varma människor. När

de berättade sina historier om alla umbäranden de varit med om under kriget som barn till fattiga landsbygdsbor, mindes de diskrepansen mellan det som den vuxna världen sa och vad de som barn själva såg, och en barnslig vanvördighet blossade upp i de gamla rösterna och i de fårade ansiktena. De mindes hur krigsfångarna hade klivit i land mot slutet av 1944, hur de djävlar de sedan länge hade fått lära sig att frukta inte var något mer än ömkansvärda, halvnakna skelett. Förutom att berätta om de japanska vakternas grymhet hade pappa talat om de japanska gruvarbetarnas vänlighet, en del av dem kan mycket väl ha varit de åldriga bybornas fäder som delat sin ynkliga mat med de svältande krigsfångarna.

7

När jag slutade skolan började jag jobba som kedjeman, vilket var en term som användes om lantmätarbiträden, ett yrke som var flera hundra år gammalt och skulle försvinna några år senare när den digitala tekniken tog över. Kedjemannen hade till uppgift att dra den tjugotvå yard långa kedjan med sina hundratals länkar som användes för att mäta upp världen. Med tiden blev mätkedjan ett tunt stålband som var femtio meter långt, men så mycket annat hade inte förändrats de gångna hundra åren. Kedjemannen bar fortfarande en skära och en yxa för att kunna rensa mätlinjerna från buskar och träd, och ett bryne och

en fil för att hålla de båda verktygen vassa. Jag lärde mig att hålla utkik efter rester av gamla mätningar som gjorts flera årtionden tidigare – hoprasade stenrösen, ruttnande pålar eller vulvaformad bark på gamla eukalyptusträd. Försiktigt skalade jag bort barken med yxan tills en djup prismaformad hålighet uppenbarade sig, som skickligt huggits in i trädet för länge sedan, ibland för hundra år sedan. Toppen på det uppochnedvända prismet var mätpunkten.

Jag stirrade förundrat på det oförändrade såret som var exakt likadant som den dag det höggs in av en annan yxa. Tiden hade inte läkt trädet, bara ärrat det, gömt något som fortfarande pågick. För under ärret fanns såret kvar, en portal till det förgångna som blödde färsk sav i nuet, och om jag stirrade på det för länge kände jag hur jag föll in i det.

När jag stod där den dagen framför ett japanskt tv-team med en ung kvinnlig reporter, en handfull lokaltidningsfotografer och uttråkade journalister som spetsat in sig på att fixa den enda storyn som verkade funka och sedan dra, fanns en liknande känsla av accelererande fart. Jag hade ingen lust alls att omfamna mr Sato. Kanske kände han likadant. Men för att inte skämma ut honom eller någon annan lade jag en arm om honom och han lade en arm om mig. Alla verkade glada och nöjda med det.

När fotograferandet och filmandet var över lät jag armen glida ner. Mr Sato fortsatte att krypa ihop mot

mig, hans huvud verkade falla in mot mitt bröst. Och där blev vi stående.

Kanske föll även han genom en oändlig tomhet, eller också var han bara kall. Jag har ingen aning. Jag kan inte säga att jag gillade att han höll om mig så, denne man som kanske en gång hade slagit min pappa, men jag visste inte heller hur jag skulle bli av med honom, dra undan den varma trösten från min kropp.

Jag tänkte på hur mr Sato led med sitt handikappade barn och att han mot slutet av livet hade fått sitt rättmätiga straff. Sedan skämdes jag över att tänka en sådan sak, jag förstod att under den tanken låg en annan tanke jag inte ville kännas vid. Jag såg bort mot träden, nakna, sorgliga, rangliga tingestar; jorden låg oälskad och kall runt dem, de taniga örterna och ogräset såg eländiga och vilsna ut. Hela naturen verkade utmattad och ovårdad och jag var på något sätt en del av den. Nedanför oss hördes havet rulla in och ut från den steniga kusten, som det alltid har gjort och alltid kommer att göra, ett concertinastycke som ackompanjerat de brott och synder och kärlekar och passioner som drabbat dem som passerat genom detta sorgliga land. Hela resan kändes lika obegriplig som det där ljudet av stenar som rullar in i glömskan.

Skulle jag ha gjort likadant som mr Sato? När jag försökte skjuta undan den frågan gjorde sig en annan fråga påmind. Om mr Sato, som verkade vara en anständig man, var förmögen att vara lägervakt och begå ondske-

fulla handlingar, eller bara se på när ondskefulla handlingar begicks, varför skulle jag då vara annorlunda? Skulle även jag ha slagit fångarna som de andra, trots att jag kanske inte ville det, skulle även jag ha beordrat en naken man att frysa ihjäl i den fallande snön, för att det förväntades av mig, för att det var för svårt att säga nej? Eller skulle jag ha tittat åt ett annat håll och valt att inte hjälpa honom? Sedan tappade jag bort tankegången. Dagen led mot sitt slut. Jag tänkte på fångarna som tvingades stå på knä i snön hela natten utan kläder, en historia som i sin meningslöshet alltid gjorde pappa obeskrivligt sorgen. Skulle jag ha gjort samma sak? Plötsligt hatade jag mr Satos kram och jag hatade mr Sato av hela mitt hjärta medan han fortsatte att krypa ihop mot mig. En kall vind kom och ebbade ut. Efteråt kändes det bara ännu kallare, havet fortsatte att rulla in och ut, vi lade inte längre märke till varandra, jag slogs av tanken att ingen av oss hade någon aning om vad den andre tänkte eller kände, att vi hade kunnat misstas för bröder eller älskare där vi stod.

Vi stod kvar mycket länge medan journalisterna och tv-teamet gav sig av, medan mörka moln snabbt hopade sig ovanför oss, de verkade rysa av en ovetbar dom och snabbt skingra sig i besvikelse medan innanhavet återspeglade sitt eget mysterium för mig. Vad hade hänt? Jag har än i dag ingen aning. Det finns inget varför.